

KÓS KÁROLY

Az országépítő

Lazár
KÖNYVKIADÓ
Szeged

– Utálja őket, tudom. S hát megszállott a várban?

– Nem. Mi is lovon, s ő is; ott kinn a mezőn a nyomtatásnál. S még csak annyit mondott, hogy az én uramnak atyafiságos szíve jó egészséget kíván. Azután ellovagolt embereivel, vissza a tó felé...

A nagy fa fekete koronájából éleset sikoltott valami éjjeli madár, és az asszony megint megborzongott. Azután kifeszítette egyenesre a derekát, felállott, és a hangja most keményen csattant:

– István, köszönts apádat, és bé kell vinni az Urat a palotába...
Sárgán dereng a keleti ég alja; nemsokára kél a hold...

*

A nagy palotás szobában hárman vannak. A fal menti széles, alacsony, puha szőnyeggel letakart kereveten a Nagyúr nyugszik, előtte, a padlón duzzadó, tarka párnákon az Úrasszony. Közöttük alacsony, kerek asztalkán karcsú ezüstkancsó és apró, arany ivócsészék. A szoba egyik sarkában magas hátú pad előtt tömör, súlyos asztal és két nehéz tölgyfa székek. Az egyik széken Radla ül, a barna csuhás apát úr. Más bútor nincsen is a házban; de a padlón végis-végig gyékénytakaró, a falakon virággal írott tarka szőttesek, és egyik szegelletbe támasztva néhány fegyver. Körös-körül a ház falán, nyeles vaskarikákban, füstölögve lobognak a fáklyák. Az ajtónyílásokon nehéz, vastag szőnyeg, de a nyitott ablakokon beáramlik a nyári éjszaka langyosan hűs, szénaillatú levegője.

Géza úr és a Nagyasszony csendes szóval beszélgetnek, és a barát fáklya fényénél levelet olvas. A levelet Adalbert püspök küldte Vecelin úrral. S Adalbert Ottó császár barátja és atyjafia.

A Nagyasszony számol az Úrnak:

– A termés mindenütt jó. Van gabona bőven és fölös takarmány is, akármennyi állatnak. A szabad vitézek is megszaporodtak a várakban. De Veszprém és Fehérvár romladozik: építeni kellene...

– Nem, Sarolt. Esztergomot kell építeni. Itt a hegyek felé a falat emelni, és a rokkant tornyot újból rakatni. Kővel kellene, de erre idő nincsen már, hát csak tölgyfával. Bud ispántól hírt kaptam: cseh földön sok rabot vásárolt. És Konrád úrral német mívesemberek jöttek. Mindenféle ügyes mesterember. Ezeket a görög kőműveseket is itt akarom tartani jövő esztendőre is, azoktól tanulhatnak a mi kőműveseink...

– István mindent látott most már. Minden gazdaságot, minden ménest és csordát és nyáját és minden tanyát, aki a Dunán innen van. Tudja, mivel számolhat...

– De a törzseket alig ösmeri. Ha megegyezhetnék a Lél és Huba nemzetségekkel, ő is ott legyen akkor. Hátha eljűk kell álljon nem-sokára. Vagy szembe velűk.

– Olyan közel volna a számadás?

– Úgy akarom: ne halasztódjék. Mert sietni kell, Sarolt. Te tudod, hogy sietni kell, és én érzem. Így vagy úgy, de látni akarom a szám-adást. Sokat vártunk a termésre, aratni kell idejében, különben ki-pereg a mag. De nem tudom, Istvánban mi lakik... Nem tudom.

– Engedelmes, jó legény...

– Nagyon csendes természetű, és nem tud parancsolni. És vékony csontú. Növésben is elmaradt...

– Esze van.

– Nem tudom... Hadat nem vezetett még.

– A német gypűnél volt tavaly.

– De nem verekedett. Vecelin mondja, hogy nem verekedett akkor sem, amikor egyszer majd Bécsig kergették a Burckárd úr népít. Ki se vonta kardját... Igaz-é?

– Ott lovagolt a kopjakkal...

A tornágra nyíló ajtó szőnyegtakarója meglebbent, és hatalmas nagy, szakállas, bajuszos férfiember lépett be. Bő, hosszú gűnyájában még nagyobb és szélesebbet mutatott, mint amilyen volt. Háta megett az alacsonyabb, vékony, csupasz képű ifjú ember nem is látszott meg: Vecelin úr volt és Gézafia István. S a szobában ülők pillantása egyszeriben reájuk fordult.

Puha lábbeliben, nesztelenű lépkedtek a gyékényen, egyenesen a Nagyúr elé. Ott Vecelin meghajolt, István pedig jobb kezét homlokához emelte.

– Köszöntelek, Nagyúr, és Téged is, Nagyasszonyom – dörmögte Vecelin –, és jó egészséget kívánok. Köszöntését hozom Henrik úrnak, a bajorok hercegének, aki hűséges barátod volt a múltakban és marad a jövőben. Régensburgból megállás nélkül jött a hajó. És ajándéket is hoztam: edényeket a templomnak és misekönyvet, meg rabokat. A hajó is a herceg ajándéka: sebes járású, jó hajó, öt pár evezője van, és vitorlája. Az ajándékokat testőrző legények őrzik a hajón...

Vecelin elhallgatott, és várt.

– Köszönöm, Vecelin, a Te köszöntésedet és a herceg úrét is – mondta Géza. – És most ülj le itt nálam! István, tölts a csészébe, igyuk meg az áldomást!

Egy cseppet kiloccsantott a szőnyegre csészejéből, mielőtt ivott volna. És amikor Vecelin úr leült egy odahúzott székre, és István is letelepedett Radla úr mellé a padra, azt mondta:

– Beszélj, Vecelin!

Vecelin úr régi embere volt Gézának. Az első német, aki itt telepedett meg, és beszélte a magyarok nyelvét. Géza úr a Lajta mentén adott neki földet, és ő parancsolt a hansági besenyő határőröknek meg a mosonyi avaroknak. De az Úr sokszor küldte őt német földre, ha a császárral vagy a herceggel dolga akadt. Most is, lám, leánykérőbe őt küldte Géza.

– Szólj, Vecelin! – mondta Géza. – Mi választ adott a herceg?

Vecelin úr köhögött, azután mondta:

– Henrik úr, mikor elbúcsúztam, levelet adott, amit Adalbert püspök küldött Nagyasszonyunknak Rómából, a császár udvarából. Az ott van az apát úr kezében. Szóval pedig ezt mondta: köszöntsd uradat, és mondd meg neki, hogy bajor Gizellát császári bátyám akaratával szívesen adom a magyarok urának. De István nem a magyarok parancsoló ura, és a magyarok törvénye más, mint a bajor törvény. Ha majd az ő markában lesz az ország kardja, akkor a másik keze a keresztet kell markolja. És mondd meg uradnak, hogy amíg nem kapom meg ezt a választ, addig Gizella nem lesz Gézafia István felesége. Szólottam, és számból Henrik úr szava beszélt, Nagyuram.

Vecelin úr megtöltötte a kancsóból ivócsészejét, és kiitta. Azután nézte az urat, és mindenki Géza urat nézte.

Az Úr pedig Radlára pillantott, és németül kérdezte:

– Olvastad a püspök úr levelét?

– Olvastam, Uram.

– Megértetted, amit Vecelin mondott nekem?

– Nagyjából, Uram. És szent püspököm ugyanazt írja Nagyasszonyunknak. Íme a levél, latinul van írva, azt nem értitek ti, de értelme az, amit Vecelin úr mondott, mert a császár parancsol Henrik úrnak. És amit a császár most parancsolt, az az Isten akarata.

– És mi az Isten akarata? – Géza szeme közé ránc futott.

– Hogy István legyen minden magyarok ura, és keze keményen tartsa a kardot és a keresztet ezen a földön, amely a magyaroké a mindenható és mindentudó Úristen jóvoltából.

– És áldott apáink kardja és nyila és vitézsége által – dörmögte Géza úr.

De hirtelen elhallgatott, és egymásra szorította ajkait. Szeme fiára siklott, és sokáig nézett egymással szembe apa és fia. Szó nélkül, némán. A Nagyasszony hol egyikre, hol másakra pillantott, és tudta, hogy azok most beszéd nélkül is beszélgetnek, és beszédjük sorokat fordíthat jobbra avagy balra, és jövődőt épít. A Nagyasszony kezét a szívére szorította; félt a Nagyasszony.

Azután Géza úr szeme elfordult a fiáról. Vele kibeszélte magát, és most feleségére nézett. Nézte Saroltot, akinek egykor szőke volt a haja, mint az arany, akit ott, a messze erdőelvi hegyek között folyóvizekből mosnak ki az emberek; Saroltot, aki magas és hajlékony volt, mint a nádszál, és legpompásabb virága egy pompás, nagyságos nemzetségnek. És aki huszonöt esztendeje hűségesen segít neki a tusakodásban, mellyel egy már szinte szertefoszlott, nagyszerű álmot valósággá akar felépíteni. És tudja, hogy ebben a tusakodásban ő maga megrokkant immár, és Sarolt, az aranyhajú is megfáradt, lám. Sugár még mindig, és szépséges, de a fényes szeme fátyolos, és aranyos haja ezüstösre fakult. És íme, ma mégis hat mérföldet ült nyeregben, hőségben és nyári porban, hogy itt lehessen most, és rettegő szívvel hallja meg egyetlen fia jövődő sorsáról a döntő ítéletet. Haj, nagy idő volt ez a huszonöt esztendő, és voltak közben gyönyörűséges napok, igaz, de a nehéz és keserű napok bizonyosan többen voltak...

S Géza úr erős szóval szólott, és akkor is nézte feleségét:

– A császár úr akarata az én akaratom is.

Ezüsthajú Sarolt szelíden elmosolyodott:

– Úgy legyen, Uram.

István felállott, és azt mondta:

– Úgy legyen, édesapám.

És Radla, a barna csuhás barát keresztet vetett:

– Ámen.

Vecelin úr pedig bort töltött az ivócsészébe, és amikor felhajtotta, azt gondolta, hogy ebből lesz még a cifra verekedés. És Vecelin úr szeme kacagott. Mert nagy dolog, ha az Úr akar valamit, és még

nagyobb, ha a császár akar. Legnagyobb, ha az Úristen akarja. De a végén mégis az lesz, amit karddal és nyíllal és kopjával végeznek el vidáman verekedő, szilaj legények, ott kinn, a véres páston.

*

S immár egyedül maradt a két ember: Géza és Sarolt. És a fáklya nem lobog most a palotás szobában, de a nyitott ablakokon ezüstösen világít be a holdvilág.

Későre jár az idő, és nehéz nap után fáradt mind a két vénülő test. De az álom alattomosan kerüli a szemüket.

Gondolkoznak szüntelen, és kevés szóval értik meg egymást, mint két állat, aki hosszú, nehéz életen át mindig együtt vont a igát, minden más segítség nélkül.

Géza kezdi:

- Hát csak pajzsra kell emeltessük a fiút.
 - Nagy dolog lesz.
 - Nagy dolog, Sarolt. Pedig ez csak a kezdés.
 - És ha Koppány nem emeli a pajzsot?
 - Hiszen nem is emeli; tudhatod. Inkább billentené.
 - Akkor billenni fog. És István elesik.
 - Nem, Sarolt. Számoltam. Már régen számolok. És tudom, ahová az erdőelvi nemzetségek állanak, ott a győzelem.
 - Gyula öcsém hallgatna rám, és a Tétény törzssel egy úton járt a Kende törzs is mindig.
 - Azért.
 - De én nem mehetek el hozzájuk. Én már innen nem mozdulhatok.
 - Pedig ide kell csaljuk jövő holdtöltére. Mind az erdőelvi nemzetségeket és a többieket is: a kabarokat, a Lél és Huba nemzetségeket is.
 - Jövő holdtöltére? Nem lesz hamar?
 - Nem, Sarolt. Sietni kell, mondom. Ma megérezttem, hogy kiméretett az időm. Hallod-é, Sarolt? Kurta idő méretett ki nekem.
- Az asszony reszketett; fázott és félt, és a hold olyan hideg-komolyan sütött be az ablakon. És a kutyák vonítva panasztak a holdnak. Nem mert megszólalni az asszony, félt, hogy az ura megérzi az ő nagy, szorongó félelmét.

De Géza egyszer csak megint kezdte: